
SCHILDERIJEN DIE ZICHZELF VERZEGELEN

Het werk van Luc Tuymans

ANNE MILKERS

Wars van actuele trends op de kunstmarkt maakt Luc Tuymans (°1958) kleine, a-virtuoze schilderijen. In 1988 trad hij daarmee voor het eerst naar buiten tijdens een expositie in de Antwerpse Ruimte Morguen. Toch was hij toen al een tiental jaren bezig met schilderen. Maar pas met zijn dubbel-tentoonstelling (maart 1990) in de Vereniging voor het Museum van Hedendaagse Kunst te Gent en in het Provinciaal Museum voor Moderne Kunst in Oostende werd hij opgemerkt als een jong en beloftevol talent. Na een uitnodiging van directeur Ulrich Loock voor een een-manstentoonstelling in de Kunsthalle te Bern (1992) selecteerde Jan Hoet hem om deel te nemen aan Documenta IX te Kassel. Een bekroning, temeer omdat hij vanaf het begin de wens koesterde om in Duitsland te exposeren. Heel wat van zijn werken gaan immers indirect over de onmenselijkheid van het Duitse oorlogsverleden.

Tuymans schildert haast uitsluitend figuratief, of op de grens tussen figuratief en abstract. Het is een genre dat vandaag door de kunstwereld met een grote reserve wordt bekeken. Zijn niet alle grenzen van de schilderkunst al afgetaast? Voor Tuymans is schilderen niet het openen van een venster op de wereld. Hij is ook niet louter begaan met de formele aspecten ervan.

Zelden of nooit slaat hij de volledig abstracte weg in. Vorm, kleur en materie zijn voor hem geen doel op zich, maar vloeien automatisch voort uit dieperliggende beeldinhouden.

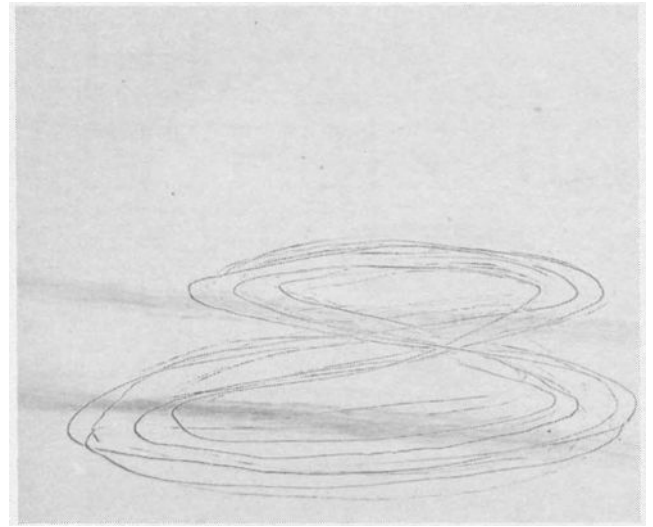
Fliessbecher is wellicht zo'n zeldzaam moment waarop hij naar een zuivere abstractie neigt. Een paar concentrische cirkels situeert hij rond een sterk geprononceerd middelpunt dat alle aandacht naar zich toezuigt. Andere werken kunnen bij een eerste oppervlakkige blik abstract lijken, maar bij nadere beschouwing dragen ze telkens weer een referentie aan de werkelijkheid in zich. Een uitvergroot geruit motief, geschilderd als een vlakke decoratieve wand, blijkt een detail van een vaatdoek te zijn. Of *Cif*, het logo van het gelijknamige huishoudprodukt, schildert Tuymans als een zuiver motief: enkel vorm en kleur worden op doek weer-

ANNE MILKERS
werd geboren in 1963 te Rocourt.
Studeerde kunstgeschiedenis, oud-
heidkunde en communicatiewe-
tenschappen aan de Universiteit
van Gent.

Adres: Katharinalaan 6/A1, B-3500 Hasselt

SCHILDERIJEN DIE ZICHZELF VERZEGELEN

Luc Tuymans, „Acht”, olie op doek, 43 x 32 cm.

Luc Tuymans, „Portret van G. Dam”, olie op doek, 1978, 70 x 60 cm.

gegeven. Het beeld intrigeert vanwege zijn vanzelfsprekende helderheid en toch moet de kijker het even tot zich laten doordringen voordat de herkenning volgt.

Mistig

Van dit soort vervreemdingseffect maakt Tuymans geregeld gebruik. Een omfloerst en half vervormd tafereel blijkt b.v. de exacte weergave van een achteruitkijkspiegel in een auto te zijn. Die werkwijze lijkt wellicht een eenvoudige vondst, maar het resultaat heeft meer weg van een mistige scène uit een „film noir”. In *Kroonluster* schildert hij een luster van oplichtende lampen achter een wazig gordijn, door Tuymans gezien in een fractie van een seconde en getransformeerd op doek tot een vaag herkenbaar herinneringsbeeld.

Je voelt dat deze werken meer bevatten dan ze op het eerste gezicht prijsgeven. Dat ze aan inhouden refereren, of voortdurend aanknopen bij een werkelijkheid. Maar welke? Ze verdoezelen immers meer dan ze schijnen te vertellen. De voorstelling blijft vaag; dingen worden verhuld weergegeven, waardoor de leesbaarheid van het beeld in het gedrang komt.

Leitmotiv

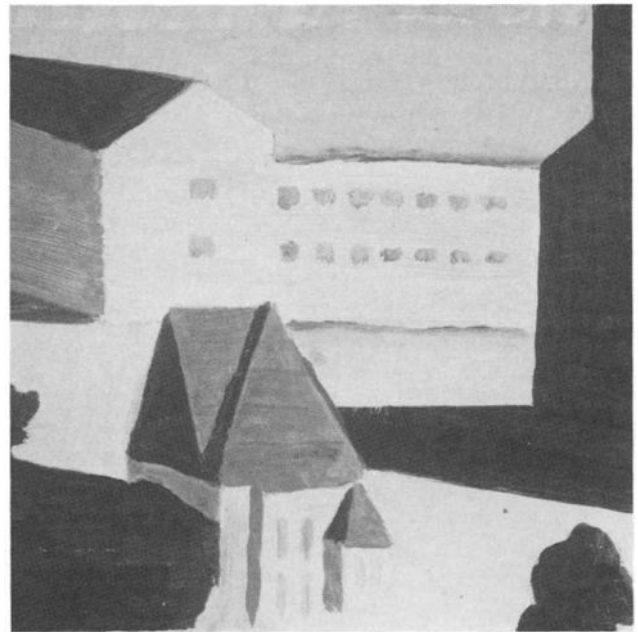
Theatraliteit is Tuymans kennelijk volkomen vreemd. Dat blijkt onder meer uit een reeks werken waarin het Duitse oorlogsverleden en de naoorlogse sporen ervan een Leitmotiv vormen. Hoewel zijn fascinatie voor deze thematiek bijzonder groot is - zijn familie van beide kanten was er destijds intens bij betrokken - benadert

hij die klaarblijkelijk op een merkwaardig afstandelijke manier. Hij opteert voor verstilde, onthechte beelden, opgevat als fragmenten van een geheugen en weergegeven op de rand van de herkenbaarheid.

Een sleutelwerk is *Our New Quarters*, gerealiseerd naar aanleiding van een bezoek aan Auschwitz: een grijze omgeving met daarin een suggestie van een concentratiekamp, met op de voorgrond enkel een jonge, dode boom; of *Schwarzheide*, een doek waarop hij tegen een achtergrond van verticale stroken enkele bomen schildert, verwijzend naar het feit dat mensen in concentratiekampen tekens op repen papier plaatsten die achteraf door de ontvanger gereconstrueerd en aldus ontcijferd konden worden. *Die Zeit* is dan weer een vierluik waarop achtereenvolgens een verlaten woonomgeving, uitvergroete gecomprimeerde pillen, een rek met lege planken en een portret van Heydrich (uit Hitlers entourage) verschijnen.

Het zou te verleidelijk zijn deze werken te lezen als stappen in een verhaal, dat wordt door de kunstenaar bijna bewust verhinderd. De aard ervan laat een dergelijke interpretatie ook niet toe. Daarvoor zijn de werken te zeer opgevat als flarden van een verre, niet meer te vatten realiteit; als fragmenten uit een verleden dat gefilterd is door de tijd. De fascinatie van Tuymans voor deze thematiek blijft in de eerste plaats onderhuids voelbaar. Hijzelf spreekt trouwens liever van een „onderstroom” die de werken onderling verbindt.

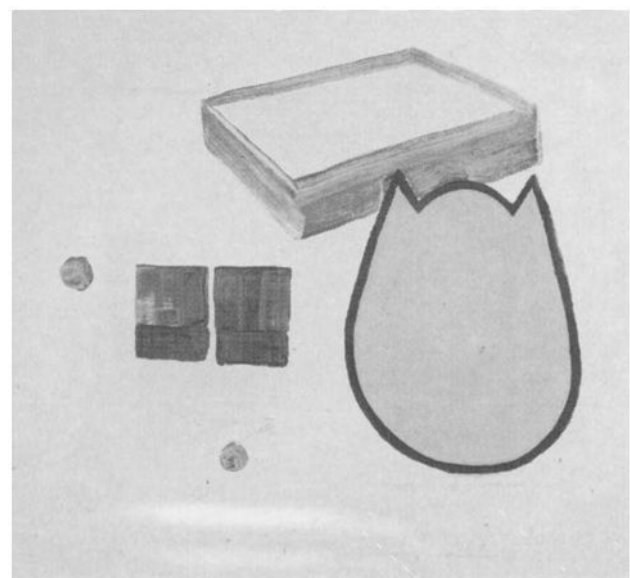
Ook het *Portret van G. Dam* hoort in deze sfeer thuis - al is het een ouder werk. Het is het portret van een oom van Tuymans die omkwam in het verzet; pseudo-stuntelig en in vale kleuren geschilderd. Recenter is een reeks diptieken waarin hij refereert aan oude DDR-postzegels waarop diverse sportbeoefenaars worden geïdealiseerd. Tuymans laat alle letterlijke referenties aan het oorspronkelijke beeld weg; enkel een vage suggestie van de atletische lichamen blijft over in het uiteindelijke resultaat. Ook in *The Family* is het vertrekpunt een prent uit een Duits propagandablaadje; Tuymans schildert er een fragment van tegen een grijze, bedreigende achtergrond. Ook hier wordt het oorspronkelijk ideaalbeeld in ambigue zin getransfor-

Luc Tuymans, „Detail van Die Zeit”, olie op karton, 1988, 40 x 38 cm.

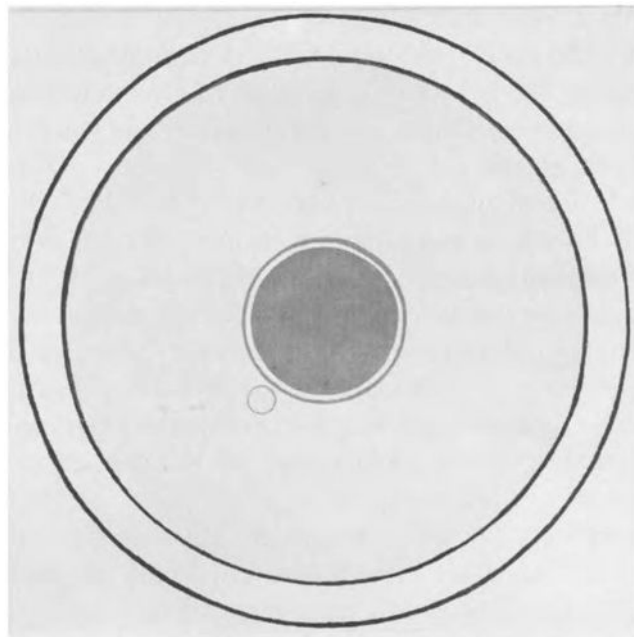
meerd tot een wezensvreemd tafereel dat schijnt weg te zinken in een unheimliche sfeer.

De manier waarop hij deze thematiek plastisch vertolkt verleent de werken een onbestemd klimaat. Het worden ondefinieerbare droombeelden, die nergens concreet of anekdotisch kunnen of willen zijn. Niets wordt uitdrukkelijk geëxpliciteerd. De problematiek die hij hier aangeeft is haast onuitspreekbaar, laat

Luc Tuymans, „Child Abuse”, olie op doek, 1989, 65 x 55 cm.

SCHILDERIJEN DIE ZICHZELF VERZEGELEN

Luc Tuymans, „Fliessbecher”, olie op doek, 1990, 82 x 82 cm.

Luc Tuymans, „The Family”, olie op doek, 1990, 58 x 45 cm.

staan dat zij op een adequate wijze beeldend vertaald kan worden. Het beeld schiet noodzakelijkerwijze tekort en de verschijningsvorm van de werken maakt die idee duidelijk voelbaar. Altijd overheerst er dan ook een sfeer van desolate leegte. Zelden komen in die beelden trouwens menselijke figuren voor, en wanneer dat wel gebeurt, laat Tuymans deze figuren als het ware bewust op de grens tussen herkenbaar en onherkenbaar zweven, op de grens tussen aan- en afwezig. Een werk als *Child Abuse* b.v. schijnt meer met verdichting dan met waarheid te maken te hebben: enkele summiere tekens op doek en een titel die meer vragen oproept dan beantwoordt.

Toonzetting

Dat de toonzetting van de werken doorgaans somber en ingehouden is, vloeit noodgedwongen voort uit de attitude en het werkproces van de kunstenaar. Zijn beelden willen ijl, ongrijpbaar zijn. Hij werkt dan ook overwegend met grijswaarden en onverzadigde tinten. De tekening is soepel en trefzeker maar blijft bewust schematisch, bijna nonchalant. Vormen en kleuren worden uitdrukkelijk gereduceerd, effecten perfect afgewogen t.o.v. elkaar. Para-

doxaal genoeg frappeert toch ook weer de materiële impact van zijn schilderijen. Soms laat hij het weefsel van het (ongeprepareerde) doek mee de sfeer bepalen in het uiteindelijke beeld, of hij schildert op karton of papier. Het is een sfeer van vergankelijkheid die hier tastbaar gemaakt wordt; de schoonheid ervan wordt tot tactiele kwaliteit opgedreven.

Al verkrijgen de werken van Tuymans een zekere densiteit - vaak worden dingen her- of overschilderd - toch lijken het uitgedunde beelden, bewust mager en schetsmatig gehouden. Telkens worden er aanwijzingen gegeven, mo-

gelijke invalshoeken om het beeld te benaderen. Maar die vormen en tekens worden als het ware opnieuw afgedekt of dichtgeschilderd. Ze verhullen zich achter een mystifiërende sluier. Daardoor schijnen de beelden van Luc Tuymans zich weerbarstig te gedragen. Ze schermen zich af voor de toeschouwer en geven hem het gevoel dat hij de sleutel mist om volledig tot het gegeven te kunnen doordringen. Deze werken zweven tussen werkelijkheid, herinnering en droom. De relatie beeld-kijker moet dan ook haast onvervuld blijven. Alsof het beeld zichzelf voorgoed verzegeld heeft.

ADVERTENTIE

OPENBAAR KUNSTBEZIT IN VLAANDEREN

HET KONINKLIJK MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN VAN ANTWERPEN

Auteur: Herwig Todts

De verzameling van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten omvat zowat 8.000 tekeningen en prenten, 3.200 schilderijen en een 400-tal sculpturen.

Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen schetst het ontstaan van deze indrukwekkende collectie.

Bijzondere aandacht gaat naar de Vlaamse Primitieven, met prominente figuren als Jan van Eyck, Rogier van der Weyden en Quinten Metsijs. Verder wordt het werk van Brueghel, Rubens, Jordaens, Van Dijck en Teniers belicht. Dat het museum ook hedendaags werk bezit, wordt vaak vergeten. Ook hiervan een proeve. Deze aflevering van Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen is rijk geïllustreerd met reproducties van kunstwerken uit de collectie van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen.

Deze aflevering kan U bestellen door storting van **200,- fr.** op rekeningnummer 448-0007361-87 van OKV in Tielt, met vermelding: "Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen".
Vanuit Nederland: **13,- f NLG uitsluitend** op giro 135.20 van OKV in Tielt.

OPENBAAR KUNSTBEZIT IN VLAANDEREN, KASTEELSTRAAT 97, 8700 TIELT, TEL (051) 42 42 99